

Jožica Štendler*Avditivni voajer in Jakobov naslednik*

Alojz Ihan: HIŠAEmonica, Ljubljana 1998 (Zbirka Modra ptica)

Alojz Ihan (1961) sodi med najbolj uveljavljena imena mlade slovenske pesniške generacije. Svoje narativne pesmi je doslej zbral v petih pesniških zbirkah (*Srebrnik*, 1986, *Igralci pokra*, 1989, *Pesmi*, 1990, *Ritem*, 1993, in *Južno dekle*, 1995), preteklo leto je objavil knjigo esejev *Platon pri zobozdravniku*. Lani pa se nam je predstavil tudi s svojim prvim romanom, na izid katerega je moral čakati "polnih sedem let" (zato tudi letnica 1991 v cipu). Ocena Mateja Bogataja (Delo, 12. marca 1998), da prav ta zamuda pri izidu – izšel naj bi bil kot "zadnji v vrsti obrtno brezhibnih in komunikativnih žanrsko spogledljivih romanov" – določa tudi spremenjeno bralno optiko in vrednotenje tovrstnega romana, najbrž ne more v celoti opravičiti njegovih slabih pa tudi dobrih strani. *Hiša* je sicer Ihanov prozni prvenec, ne pa tudi prvi prozni poskus. Že spomladi leta 1984 je mladi Ihan na natečaj za prvi letnik knjižne zbirke Aleph poslal rokopis romana *Zadeve s CX*, vendar ni bil nikoli natisnjen.

V romanu v medsebojno ostro ločenih poglavjih vzporedno potekata dve zgodbi. Prva je zastavljena žanrsko; zgodi se umor, "očividec" išče morilca. Druga razpleta temno preteklost neke družine. Obema sta skupna glavni protagonist, to je Andrej Kurent, in naslovna junakinja – hiša.

Velikanska vila je kraj, kjer se zgodi umor, in kraj, kjer se usodno križajo življenjske črte posameznih članov Andrejeve družine.

Andrej Kurent je zdravnik, ki je podedoval hišo svoje pacientke, umrle za nenavadno, redko boleznijo. Odkar se preseli vanjo, se začne nenavadno vesti in pridobivati neobičajne navade. Zdi se, da ga hiša obvladuje in ga pripravlja za neki poseben namen. Kmalu po vselitvi ga začnejo ponoči preganjati duhovi, da se mora pred njimi umakniti v temno sobico v pritličju, kjer ure in ure otrpel prisluškuje šumom izza okna na ulico, kamor kraljice noči vodijo svoje kliente. Andrej je popolnoma shizofrena oseba; v zdravniški ambulanti povsem normalen moški, mogoče z nekoliko težavami pri komuniciranju z ženskami, drugače pa popolnoma zdrav. Ko nad njim razprede svoje moči hiša, se doktor Jekyll spremeni v nenevarno različico gospoda Hyda. V zavetju hiše Andrej postane zakrknjen samotar, ki zaznava telepatska sporočila drugih, psihopat s pretirano skrbjo za čistočo in hipohonder.

Andrej, ki nenehno prisluškuje šumom izza okna in gostiteljice ljubezenskih užitkov prepozna že po zvenu njihovih korakov, neko noč sliši, kako nekdo zadavi prostitutko Dano. Imamo torej potencialno žrtev in imamo očividca, ali bolje, avditivnega voajerja. Andrej, vklenjen v temačno preteklost hiše, sledi zunanjemu dogajanju samo prek svojih slušnih zaznav. Njegovo življenje v hiši je tako močno osredotočeno na sluh, da premišluje, "kako nevaren bi se zdel sam sebi, ko bi slišal le glas, obraz pa bi poznali drugi". Kot "očividec" se čuti dolžnega, da razkrinka morilca. Na policijo noče, ker se zaveda svoje drugačnosti, zato zasleduje ženske, za katere se mu zdi, da je prepoznal zvok njihovih korakov, in bi ga nemara lahko privedle do kakšne sledi. Pregleduje oglase v črni kroniki, nekajkrat obišče Danino sostanovalko in poklicno kolegico Emo, ki mu zatrjuje, da je Dana pobegnila s svojim zaročencem. Prisili jo, da gresta identificirat žensko truplo, ki pa ni Dana. Zgodba obstane na tej točki; zgodil naj bi se bil umor, a trupla ni. In če ni trupla ne razkritega morilca, kje je nadaljnji razplet?

Poglavja o Dani se stihijsko mešajo z drugo nosilno zgodbo brez kakršne koli dogajalne povezave. Med njima nekako ni logičnega stika, ki ga bralec predvideva. Potekata neodvisno ena od druge, s tem da je Andrej v obeh enako normalen in nenormalen.

O prikritih dogodkih v preteklosti Andrejeve rodbine zvečine izvemo iz njegovih dolgih monologov. Andrej po obnovi vile načrtno priredi razkošno zabavo za vse sorodnike, da bi resnica o skrivnostnem izginotju lastnice hiše končno prišla na dan. Njegovo babico Zormanca na zabavi zadene kap in Andreju se to zdi jasno sporočilo hišnih duhov in kazni za pretekli greh. Paralizirana Zormanca, ki "komaj včasih zašepeče besedo ali dve", prek svoje negovalke Marje, ene izmed obiskovalk zabave, bralcu gladko odrecitira vso štorijo. Piko na I, da bralcu res ne bi bilo treba preveč razmišljati, pa postavi Marja, ki neutegoma pove, kdo je bil morilec. Zakaj prav Marja? Naključna obiskovalka, ki jo Ihan po polovici romana malodane sname iz motivacijskega brezzračja in ki se dobesedno čez noč odloči, da bo negovala neboljeno starko, ki je poprej nikoli ni videla. Ihan je tej potezi skušal dati malo bolj trden motivacijski temelj s tem, da poprej pove, da je v Marji neka posebna moč; sama pravi, da lahko povzroči nevihto in v mislih vpliva na druge ljudi. Kot poznejši motivacijski popravek pa se zdi tudi konec, saj Marjino odločitev, da ostane v vili in neguje starko, utemelji z nekoliko nejasno, popolnoma novo zgodbo o Marji in njeni sestri, ki ju zlorablja njun lastni oče in zato že dolgo časa načrtujeta pobeg. Marja Andreju izmakne zaklad in skupaj s sestro, ki je prav tako nenadoma doma našla zaklad, pobegneta. Andrej se zapre v hišo in hiša bo "požirala lastno meso, dokler ne bo ostala le še krhka, smrtna lupina". Po pravilu besedil slovenske literature, ki upovedujejo misel, da se greh vedno plača, če zanj ne plača storilec, pa potomci do tretjega rodu, Andrej skupaj s hišo prevzame tudi celotno dediščino grehov svojih prednikov in postane žrtev. Tako on kot hiša sta zapisana tihemu, samotnemu propadanju.

Ihan Andrejevo shizofrenijo razvije tako daleč, da se resno sprašujemo: Je to res isti junak? Ima toliko nasprotnih lastnosti, da izgublja pri svoji verjetnosti in integriteti kot romaneskni junak. Je Andrej, ki mu je v ženski družbi nelagodno, isti Andrej, ki na drugem mestu nastopa kot samozavestni Casanova? Je zdravnik Kurent, ki zdravi svoje paciente, taisti čudak, ki prestrašen ždi v temni sobici in prisluškuje zvokom od zunaj? Mogoče bi lahko rekli, da je to pač odlična karakterizacija shizofrenika, v sami zgodbi pa deluje moteče.

Med šibkejši strani romana sodijo tudi številne stranske zgodbe ali odmiki, saj s tem, da se zvečine vsi vrtijo okoli žensk in tako posredno

prikazujejo Andrejev nekoliko problematični odnos do žensk, niso zadosti fabulativno utemeljeni in bolj zaustavljajo osrednjo pripoved, kot pa jo razlagajo. Le pri nekaterih z malo razmišljanja pridemo do mogoče povezave z zgodbo o Andrejevi rodbinski preteklosti. Najboljši tak stranski rokav je prizor, ko Marjin oče Andrejevemu očetu zastavi vprašanje, kaj naj stori advokat, ki po nenadni smrti svoje stranke dobi zelo veliko denarja, s katerim naj bi stranka rešila iz ječe svojega razsipaškega sina, ki pa o dogovoru za pobeg le sluti. Ta na videz nepomembni pogovor razkriva, od kod Marjini sestri kar nenadoma zaklad in da je bil torej advokat v dilemi Marjin oče sam. Hkrati pa je iz odgovora Andrejevega očeta, da je Jakob, ko je z goljufijo prevzel Ezavu prvorojenstvo, prevzel ne le njegovo premoženje, ampak tudi vest in krivdo, nakazana Andrejeva usoda žrtve.

Ihanov prozni prvenec je ne ravno posrečena združitev dveh zgodb z različnimi žanrskimi primesmi, ki bi ob prepričljivejši motivacijski mreži in fabulativni izpeljavi lahko vsaka zase postali samostojna zgodba.